HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

18 octombrie 2017*

„Trimitere preliminară – Politica socială – Directiva 76/207/CEE – Egalitate de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă – Discriminare pe criterii de sex – Concurs de intrare la școala de poliție dintr-un stat membru – Reglementare a acestui stat membru care impune tuturor candidaților la admiterea la acest concurs o cerință de înălțime minimă”

În cauza C-409/16,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Symvoulio tis Epikrateias (Consiliul de Stat, Grecia), prin decizia din 15 iulie 2016, primită de Curte la 22 iulie 2016, în procedura

Ypourgos Esoterikon,

Ypourgos Ethnikis paideias kai Thriskevmaton

împotriva

Maria-Eleni Kalliri,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta (raportor), președinte de cameră, și domnii C. G. Fernlund, J.-C. Bonichot, S. Rodin și E. Regan, judecători,

avocat general: domnul P. Mengozzi,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru doamna Kalliri, de P. Aggelakis, dikigoros;

– pentru guvernul elen, de K. Georgiadis, de D. Katopodis și de E. Zisi, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de M. Patakia și de C. Valero, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: greaca.

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Directivei 76/207/CEE a Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă (JO 1976, L 39, p. 40, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 164), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2002/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 septembrie 2002 (JO 2002, L 269, p. 15, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 143, denumită în continuare „Directiva 76/207”), precum și a Directivei 2006/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (JO 2006, L 204, p. 23, Ediție specială, 05/vol. 8, p. 262).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Ypourgos Esoterikon (ministrul de interne, Grecia) și Ypourgos Ethnikis paideias kai Thriskevmaton (ministrul educației naționale și al cultelor, Grecia), pe de o parte, și doamna Maria-Eleni Kalliri, pe de altă parte, în legătură cu o acțiune în anulare introdusă de aceasta împotriva unor acte administrative adoptate în temeiul unei reglementări naționale care subordonează admiterea candidaților la concursul de intrare la școala de poliție elenă unei cerințe de înălțime minimă.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 76/207 prevede:

„Scopul prezentei directive îl reprezintă punerea în aplicare în statele membre a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, inclusiv la promovare, și la formarea profesională, precum și în ceea ce privește condițiile de muncă și, în condițiile prevăzute la alineatul (2), securitatea socială. Acest principiu este denumit în continuare «principiul egalității de tratament».”

4 Articolul 2 din această directivă prevede:

„(1) În sensul următoarelor dispoziții, principiul egalității de tratament presupune inexistența oricărei discriminări pe criterii de sex legată, direct sau indirect, în special de starea civilă sau familială.

(2) În sensul prezentei directive, prin termenii de mai jos se înțelege:

– «discriminare directă»: situația în care o persoană este tratată mai puțin favorabil, pe criterii de sex, decât este, a fost sau ar fi tratată altă persoană într-o situație comparabilă;

– «discriminare indirectă»: situația în care o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră ar dezavantaja în special persoanele de un anumit sex în raport cu persoanele de alt sex, cu excepția cazului în care această dispoziție, acest criteriu sau această practică este justificată obiectiv de un scop legitim, iar mijloacele de atingere a acestui scop sunt corespunzătoare și necesare;

[…]”

5 Articolul 3 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„(1) Aplicarea principiului egalității de tratament implică inexistența oricărei discriminări directe sau indirecte, pe criterii de sex, în sectoarele public sau privat, inclusiv în instituțiile publice, în ceea ce privește:

(a) condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități independente sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare, indiferent de ramura de activitate, și la toate nivelurile ierarhiei profesionale, inclusiv promovarea;

[…]”

Dreptul elen

6 Conform articolului 1 alineatul 2 litera a din Legea nr. 2226/1994 privind admiterea, formarea și perfecționarea în școlile din cadrul Academiei de Poliție și în secția pentru ofițeri inferiori din cadrul Academiei de Pompieri (FEK A’ 122), astfel cum a fost modificat prin articolul 12 alineatul 1 din Legea nr. 2713/1999 (FEK A’ 89) și ulterior prin articolul 20 din Legea nr. 3103/2003 (FEK A’ 23), bărbații și femeile sunt admiși în aceste școli. În temeiul acestei dispoziții, cerințele aplicabile candidaților și examenele de preselecție cărora le sunt supuși aceștia sunt comune pentru cele două sexe.

7 Potrivit articolului 2 alineatul 1 litera f) din Decretul prezidențial nr. 4/1995 privind admiterea la școlile pentru ofițeri și agenți de poliție prin sistemul de concursuri generale (FEK A’ 1), astfel cum a fost modificat prin articolul 1 alineatul 1 din Decretul prezidențial nr. 90/2003 (FEK A’ 82), candidații civili, bărbați și femei, la școlile de ofițeri și de agenți din cadrul Academiei de Poliție trebuie să aibă o înălțime de cel puțin 1,70 m fără încălțăminte.

Litigiul principal și întrebarea preliminară

8 În conformitate cu dispozițiile Decretului prezidențial nr. 4/1995, astfel cum au fost modificate prin cele ale Decretului prezidențial nr. 90/2003, printr-o decizie a șefului poliției elene a fost publicat un anunț de concurs privind înscrierea la școlile pentru ofițeri și agenți ai poliției elene pentru anul academic 2007-2008.

9 În temeiul dispoziției II.6 din acest anunț de concurs, candidații la acest concurs trebuiau să aibă o înălțime de cel puțin 1,70 m fără încălțăminte.

10 Doamna Kalliri a depus cerere de participare la concursul menționat, însoțită de documentele justificative necesare, la Comisariatul de Poliție din Vrachati (Grecia), care i-a restituit aceste documente pentru motivul că nu atingea înălțimea minimă de 1,70 m impusă la articolul 2 alineatul 1 litera f) din Decretul prezidențial nr. 4/1995, astfel cum a fost modificat prin articolul 1 alineatul 1 din Decretul prezidențial nr. 90/2003, întrucât aceasta nu măsura decât 1,68 m.

11 În temeiul acestui act de restituire al Comisariatului de Poliție din Vrachati, administrația a refuzat să îi permită doamnei Kalliri să participe la concursul în discuție.

12 Doamna Kalliri a contestat acest refuz în fața Dioikitiko Efeteio Athinon (Curtea Administrativă de Apel din Atena, Grecia), care i-a admis acțiunea, declarând că articolul 2 alineatul 1 litera f) din Decretul prezidențial nr. 4/1995, astfel cum a fost modificat prin articolul 1 alineatul 1 din Decretul prezidențial nr. 90/2003, este contrar principiului constituțional al egalității de gen și anulând aceste dispoziții.

13 Ministrul de interne și ministrul educației naționale și al cultelor au formulat apel împotriva acestei decizii a Dioikitiko Efeteio Athinon (Curtea Administrativă de Apel din Atena) în fața instanței de trimitere.

14 În acest context, Symvoulio tis Epikrateias (Consiliul de Stat, Grecia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 1 alineatul 1 din Decretul prezidențial nr. 90/2003, prin care a fost modificat articolul 2 alineatul 1 din Decretul prezidențial nr. 4/1995 și potrivit căruia candidații civili la școlile de ofițeri și de agenți de poliție din cadrul Academiei de Poliție trebuie, printre alte condiții, «să aibă o înălțime (bărbați și femei) de cel puțin 1 metru și 70 de centimetri», este conform cu dispozițiile Directivelor 76/207/CEE, 2002/73/CE și 2006/54/CE, care interzic orice discriminare indirectă pe criteriul sexului în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă în sectorul public (în afara cazului în care un astfel de tratament diferențiat în fapt se datorează unor factori justificați în mod obiectiv și care nu au legătură cu nicio discriminare pe criteriul sexului și nu depășește ceea ce este adecvat și necesar pentru a realiza scopul urmărit prin măsura în cauză)?”

Cu privire la întrebarea preliminară

15 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dispozițiile Directivelor 76/207 și 2006/54 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează admiterea candidaților la concursul de intrare la școala de poliție din acest stat membru, indiferent de sex, unei cerințe de înălțime minimă de 1,70 m.

16 Trebuie mai întâi să se determine dacă litigiul principal intră în domeniul de aplicare al acestor dispoziții.

17 În această privință, este necesar să se arate că acest litigiu privește acte administrative adoptate în cursul anului 2007, în urma prezentării de către doamna Kalliri a unei cereri de admitere la concursul de intrare la școlile de ofițeri și agenți ai poliției elene pentru anul academic 2007-2008.

18 Conform articolului 33 primul paragraf din Directiva 2006/54, termenul pentru transpunerea acesteia a expirat la 15 august 2008.

19 Pe de altă parte, în temeiul articolului 34 alineatul (1) din această directivă, Directiva 76/207 se abrogă începând cu 15 august 2009.

20 În consecință, dispozițiile aplicabile, *ratione temporis*, situației de fapt din litigiul principal nu sunt cele din Directiva 2006/54, ci cele din Directiva 76/207.

21 Potrivit articolului 1 alineatul (1) din Directiva 76/207, scopul acesteia îl reprezintă punerea în aplicare în statele membre a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, inclusiv la promovare, și la formarea profesională.

22 Articolul 3 alineatul (1) litera (a) din directiva menționată interzice orice discriminare directă sau indirectă, pe criterii de sex, în sectoarele public sau privat, inclusiv în instituțiile publice, în ceea ce privește condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități independente sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare.

23 Rezultă din aceasta că Directiva 76/207 este aplicabilă unei persoane care urmărește să obțină un loc de muncă, inclusiv în ceea ce privește criteriile de selecție și condițiile de recrutare pentru acest loc de muncă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 28 iulie 2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, punctul 34).

24 Aceasta este situația unei persoane care, precum doamna Kalliri, prezintă o candidatură în scopul de a participa la un concurs de intrare la o școală de poliție dintr-un stat membru.

25 Or, prin faptul că prevede că persoanele care măsoară mai puțin de 1,70 m nu pot fi admise la concursul de intrare la școala de poliție elenă, reglementarea în discuție în litigiul principal afectează condițiile de recrutare a respectivilor lucrători și trebuie considerată, în consecință, ca stabilind reguli privind condițiile de acces la încadrare în muncă în sectorul public, în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 76/207 (a se vedea prin analogie Hotărârea din 13 noiembrie 2014, Vital Pérez, C-416/13, EU:C:2014:2371, punctul 30, și Hotărârea din 15 noiembrie 2016, Salaberria Sorondo, C-258/15, EU:C:2016:873, punctul 25).

26 Din aceasta rezultă că un litigiu precum cel cu care este sesizată instanța de trimitere intră în domeniul de aplicare material al Directivei 76/207.

27 Prin urmare, trebuie analizat dacă reglementarea în discuție în litigiul principal creează o discriminare interzisă prin această directivă.

28 În această privință, trebuie să se constate că această reglementare tratează în mod identic, indiferent de sex, persoanele care își prezintă candidatura la concursul de intrare la școala de poliție.

29 În consecință, reglementarea menționată nu instituie o discriminare directă, în sensul articolului 2 alineatul (2) prima liniuță din Directiva 76/207.

30 În aceste condiții, o astfel de reglementare poate constitui o discriminare indirectă, în sensul acestui articol 2 alineatul (2) a doua liniuță.

31 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, există discriminare indirectă atunci când aplicarea unei măsuri naționale, deși formulată în mod neutru, dezavantajează în fapt un număr mult mai mare de femei decât de bărbați (a se vedea în special Hotărârea din 2 octombrie 1997, Kording, C-100/95, EU:C:1997:453, punctul 16, și Hotărârea din 20 iunie 2013, Riežniece, C-7/12, EU:C:2013:410, punctul 39).

32 În speță, instanța de trimitere a constatat ea însăși în decizia sa că un număr mult mai mare de femei decât de bărbați au o înălțime mai mică de 1,70 m, astfel încât, în aplicarea acestei reglementări, femeile ar fi net dezavantajate în raport cu bărbații în ceea ce privește admiterea la concursul de intrare la școlile de ofițeri și de agenți ai poliției elene. În consecință, reglementarea în discuție în litigiul principal creează o discriminare indirectă.

33 Cu toate acestea, din articolul 2 alineatul (2) a doua liniuță din Directiva 76/207 rezultă că o astfel de reglementare nu ar constitui o discriminare indirectă interzisă de această directivă dacă este justificată obiectiv de un scop legitim și dacă mijloacele de atingere a acestui scop sunt corespunzătoare și necesare.

34 Deși revine instanței de trimitere obligația să determine dacă există o astfel de justificare, Curtea, chemată să furnizeze răspunsuri utile instanței naționale, este competentă totuși să dea indicații de natură să permită acestei instanțe să se pronunțe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 martie 2005, Nikoloudi, C-196/02, EU:C:2005:141, punctele 48 și 49).

35 În speță, guvernul elen arată că reglementarea în discuție în litigiul principal are drept scop să permită îndeplinirea efectivă a misiunii poliției elene și că deținerea anumitor aptitudini fizice speciale, precum o înălțime minimă, constituie o condiție necesară și corespunzătoare pentru atingerea acestui scop.

36 Trebuie amintit că Curtea a statuat deja că preocuparea de a asigura caracterul operațional și buna funcționare a serviciilor de poliție constituie un obiectiv legitim [a se vedea, în ceea ce privește articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7), ale cărui structură, dispoziții și obiectiv sunt într-o foarte mare măsură comparabile cu cele ale Directivei 76/207, Hotărârea din 13 noiembrie 2014, Vital Pérez, C-416/13, EU:C:2014:2371, punctul 44, și Hotărârea din 15 noiembrie 2016, Salaberria Sorondo, C-258/15, EU:C:2016:873, punctul 38].

37 În aceste condiții, trebuie să se verifice dacă o cerință de înălțime minimă, precum cea prevăzută în reglementarea în discuție în litigiul principal, este de natură să garanteze realizarea obiectivului urmărit de această reglementare și nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia.

38 În această privință, deși este adevărat că exercitarea atribuțiilor de poliție privind protecția persoanelor și a bunurilor, arestarea și supravegherea autorilor de fapte infracționale, precum și patrularea preventivă poate implica utilizarea forței fizice și o aptitudine fizică specială, nu este mai puțin adevărat că anumite atribuții de poliție, precum acordarea de asistență cetățenilor și dirijarea traficului, nu necesită în mod aparent un efort fizic ridicat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 noiembrie 2014, Vital Pérez, C-416/13, EU:C:2014:2371, punctele 39 și 40).

39 Pe de altă parte, presupunând că totalitatea funcțiilor exercitate de poliția elenă necesită o aptitudine fizică specială, nu rezultă că o astfel de aptitudine este în mod necesar legată de posesia unei înălțimi minime și că persoanele cu o înălțime mai mică sunt în mod natural private de aceasta.

40 În acest context, printre altele, se poate ține seama de faptul că, până în anul 2003, reglementarea elenă impunea, în scopul admiterii la concursul de intrare la școlile de ofițeri și de agenți ai poliției elene, înălțimi minime diferite pentru bărbați și femei, întrucât, în ceea ce le privește pe acestea, înălțimea minimă necesară era stabilită la 1,65 m, față de 1,70 m pentru bărbați.

41 Circumstanțele, evocate de doamna Kalliri, că, în ceea ce privește forțele armate, poliția portuară și paza de coastă elenă, sunt impuse înălțimi minime diferite pentru bărbați și pentru femei și că, în ceea ce le privește pe acestea, înălțimea minimă este de 1,60 m par să fie de asemenea relevante.

42 În orice caz, obiectivul urmărit de reglementarea în discuție în litigiul principal ar putea fi atins prin măsuri mai puțin dezavantajoase pentru persoanele de sex feminin, precum o preselecție a candidaților la concursul de intrare la școlile de ofițeri și de agenți de poliție întemeiată pe probe specifice care să permită verificarea capacităților lor fizice.

43 Rezultă că, sub rezerva verificărilor a căror efectuare este de competența instanței de trimitere, reglementarea menționată nu este justificată.

44 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că dispozițiile Directivei 76/207 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează admiterea candidaților la concursul de intrare la școala de poliție din acest stat membru, indiferent de sex, unei cerințe de înălțime minimă de 1,70 m, având în vedere că această reglementare dezavantajează un număr mult mai ridicat de persoane de sex feminin în raport cu persoanele de sex masculin și că reglementarea menționată nu pare să fie corespunzătoare și nici necesară pentru realizarea obiectivului legitim pe care îl urmărește, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

45 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Dispozițiile Directivei 76/207/CEE a Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2002/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 septembrie 2002, trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează admiterea candidaților la concursul de intrare la școala de poliție din acest stat membru, indiferent de sex, unei cerințe de înălțime minimă de 1,70 m, având în vedere că această reglementare dezavantajează un număr mult mai ridicat de persoane de sex feminin în raport cu persoanele de sex masculin și că reglementarea menționată nu pare să fie corespunzătoare și nici necesară pentru realizarea obiectivului legitim pe care îl urmărește, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Semnături